

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele.

Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

J. C. HANSEN:

LØVELBRO-INDSKRIFTEN
OG DENS TYDNING

VIBORG
F. V. BACKHAUSENS BOGTRYKKERI
1942

LØVELBRO-INDSKRIFTEN
OG DENS TYDNING

and. mag. J. C. Hansen:

Løvelbro=Indskriften og dens Tydning

LØVELBRO = INDSKRIFTEN OG DENS TYDNING

Af cand. mag. J. C. Hansen.

I SLUTNINGEN af Juni 1925 havde Viborg Amts Vejsvæsen Reparationsarbejder i Gang ved Løvelbro. Bropillernes Fundamenter skulde forstærkes, og Aaen uddybes mellem dem. Under Uddybningsarbejdet fandt man dybt nede i Aaløbet mellem Bropillerne en Sten med en Indskrift paa 4 Linier. Arbejdsformanden, P. C. Jensen, Overlund, som er meget interesseret i alt, hvad der fremdrages fra Fortiden, ringede straks til Amtsvejsinspektør Dalberg og gav Meddelelse om Fundet, og Hr. Dalberg lod Meddelelsen gaa videre til Viborg Museums Formand, Gartner R. Brostrøm, med Forslag om, at de straks skulde køre ud og se paa Stenen. Hr. Brostrøm foreslog da, at de skulde tage mig som sprogkyndig med paa Turen, og saaledes gik det til, at jeg straks kom til at beskæftige mig med den interessante Indskrift. Det var den 1. Juli 1925. Efter Hr. Brostrøms Anmodning bragtes Stenen samme Dag til Viborg Museum, i hvis Gaard den stadig henligger.

Løvelbro ligger 15 km Nord for Viborg, hvor Viborg—Aalborg Landevej gaar over Skals Aa. Saa langt

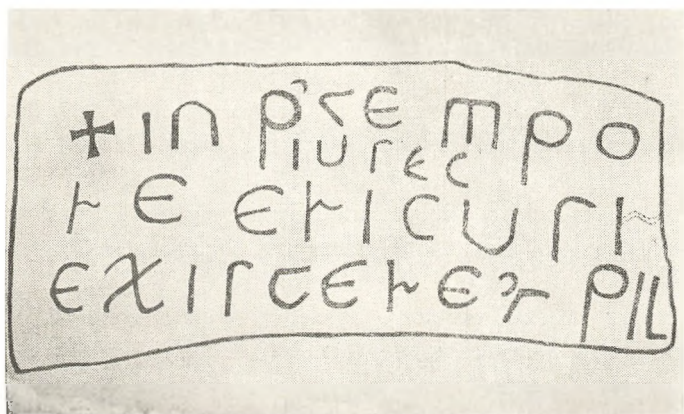
tilbage man kender dens Historie, har den været en Træbro paa Pæle, dog med Kampestensmure paa Aaens Sider til Støtte for Brohovederne. Disse Kampestensmure bestod tidligere for største Delen af fint tilhugne Kvadersten (Kirkesten kalder Folk paa Egnen dem), og det var en almindelig udbredt Tro, at de stammede fra en nedbrudt Kirke (Minderup). Men i Aaret 1894 byggedes Broen om, og en stor Del af Kvaderstenene solgtes da til en Viborgmand, der byggede en større Bygning, og de anvendtes da til denne, medens man til Broen nu anvendte raat tilhugne Kampesten.

Efter en i 1936 foretagen Vejforlægning og Bygning af en helt ny Bro, ca. 50 m Øst for den gamle, har man afdækket betydelige Rester af den oprindelige Kvaderstensbro. Den nederste Del af det sydlige Brohoved og af den derefter følgende Bropille ude i Aaen staar endnu velbevaret og afgiver et klart Vidnesbyrd om Middelalderens Brobygningskunst.

Saa vidt man kan skønne, har der foruden Brohovederne været 2 Bropiller ude i Aaen, som har delt denne i 3 Løb, to smallere ved Siderne, hver paa 2,75 m og et bredere i Midten. Over Løbene har der sikkert været Tøndehvælvinger, den midterste med en Spændvidde af 3,25 m. Over dens Munding mod Øst har Stenen med Indskriften siddet som Topsten i Buen over Indgangen.

Og som vi skal se, var det nok ikke uden Grund, at Kong Erik fik sin Sten for Rejsningen af denne Bro. Vi har her maaske Danmarks første Vandbygningsværk. Almindelige Broer var der før bygget Masser af, og det langt større end Løvelbro. Skals Aa er jo ikke nogen særlig mægtig Strøm. Men naar det blev her, at den første Buebro opførtes, saa skyldtes det jo nok

Himmerboen Bisp Peder den Anden i Viborg, og det er derfor heller ikke uden Grund, at han er kommet med paa Stenen. Løvelbro var jo først og fremmest en Himmerlandsbro, og Himmerboerne maatte yde Bro-

korn til dens Vedligeholdelse; men tillige var den Bro paa Kongevejen og Hærvejen, saa det var rimeligt, at Kongen ydede sit til at gøre den stærk og sikker.

Den fundne Buesten er af ret grovkornet Granit og ikke særlig fint eller nøjagtigt tilhugget. Dens øvre Bue maaler ca. 71 cm, dens nedre ca. 61 cm, og Radius til dennes Runding vil være ca. 30 cm.

Som det ses paa Billedet, er Indskriften meget tydelig og let læselig; der er ikke Tvivl om et eneste Bogstav; men Anordningen volder nogen Vanskelighed, og der er ikke noget Skel mellem de enkelte Ord. Læseren maa altsaa selv finde ud af, hvor mange Bogstaver der skal tages med til hvert enkelt Ord, saaledes at der af Ordrækkerne kan fremgaa en forstandig Mening.

Jeg opstiller her Indskriften med almindelige Bogstaver og adskilt i Ord:

in **P**' t e m p o
 i u s e c
 r e e r i c u s r
 e x i s t e r e ' t P i l

Sproget er Latin, og den sprogkyndige ser straks, at Ericus rex (Kong Erik) er Grundledet, hvortil der skal svare et Udsagnsord, som skal ende paa *st*. Et saadant findes ogsaa som næstsidste Ord i sidste Linie, men det er kun skrevet med sine 3 første Bogstaver »ere« og sin Endelse *st*, mens det ved Tegnet ' er anstydnet, at der er udeladt Bogstaver *inde i Ordet*. Der er dog ingen Tvivl om, at de udeladte Bogstaver er *xi*, saa hele Ordet skrives *erexit* (har rejst). Det foranstaaende Ord *ist* er en Forkortelse af *istam*, der betyder *denne*, og Forkortelsen er her meget naturlig, da Endelsen *am* er stum foran en Selvlyd, saa selvom Ordet havde været skrevet helt ud, skulde der kun læses *ist erexit*. Det sidste Ord *pil(am)* er ogsaa forkortet; det betyder *en Buerække*. Det var — som før omtalt — noget af en Bedrift at bygge en Bro af den Art her i Landet; derfor er her brugt *pilam*, medens en almindelig Træbro vilde hedde *pontem*.

At Tegnet ' angiver Udeladelse af Bogstaver *inde i Ordet* fremgaar tydeligt af dets Anvendelse efter »P« i første Linie. In P'i tempore (Tid) maa betyde »i P's Tid«, og P maa være en Person, Pave eller Biskop. Om det er Petri eller Pouli f. Eks., kan ikke ses; Navnet maa man finde ad andre Veje. At Ejefaldsensendelsens *si* (Sml.: Pouli Breve, Christi Fødsel) er anbragt nede i anden Linie, har sin bestemte Grund, som vi senere

skal se. Ejefaldsendelsen *si* kunde ikke udelades, naar der skulde blive Mening i Ordene, lige saa lidt som vi kan udelade det lille *s* efter *P* i et forkortet Udtryk som »I *P*'s Tid«.

Da der nu er Tale om noget, der er foregaaet i Middelalderen, og Tidsangivelsen bestemmes af et Personnavn, maa denne Person være en meget højtstaaende Mand, næsten sideordnet med selve Kongen, og der kan følgelig kun være Tale om en Pave eller en Biskop. Men nogen Pave *P.* har der ikke eksisteret samtidig med en dansk Kong Erik. Derimod var der i Kong *Erik Menveds* Tid i Viborg en Biskop *Peder den Anden*, og de 4 Bogstaver *u s e c* i anden Linie efter Ejefaldsendelsen *si* maa derfor sikkert læses *v* (ibergensis) *sec* (undi) *o*: af Viborg, den Anden, saa hele Udtrykket bliver: I Viborgbispens *Peder den Andens* Tid. Om denne Viborgbisp ved vi desuden, at han i andre Ting stod i nært Samarbejde med Erik Menved og ordnede meget vigtige Forhold for ham.

Den hele Indskrift maa da oversættes:

»I Viborgbispens *Peder den Andens* Tid
byggede (rejste) Kong Erik denne Buebro«.

Men skønt der ikke kunde – eller burde kunne – næres nogen Tvivl om Tydningens Rigtighed, saa var der dog saa mange i Øjeblikket uforklarlige Ejendommeligheder ved Indskriftens Anordning paa Stenen, saa jeg selv ikke følte mig opfordret til at offentliggøre noget om min Tydning af den. Jeg meddelte den kun mundtlig til forskellige, som særlig interesserede sig for Fundet.

Meddelelse om Fundet og Fotografi af Stenen og Indskriften blev sendt til Nationalmusæet, og jeg

ventede nu med nogen Spænding paa derfra at høre, om man havde tydet Ordene og var kommen til samme Resultat som jeg, eller om der mulig fandtes en anden Løsning af Spørgsmaalet.

Jeg var senere i København, og ved et Besøg hos Professor Arup bemærkede jeg, at Løvelbrostenens Indskrift bekræftede den Fremstilling, han i sin Danmarkshistorie havde givet af Tiden omkring 1300, hvori han i Modsætning til tidligere Forfattere hævder, at dette Tidsrum ingenlunde tør kaldes en Forfaldstid. Denne Kvaderstens Buebro betegnede jo netop et Kulturfremskridt i Forhold til tidligere Tidens Broer. Professor Arup bemærkede med tydelig Forbavselse, at han intet som helst havde hørt om dette Fund, som jo dog i høj Grad maatte interessere ham, og han ringede straks til Nationalmusæet og spurgte om Stenen og dens Indskrift. Man svarede, at det forholdt sig rigtigt, at man havde faaet Meddelelse om Fundet, men ingen af de mange, der havde forsøgt at tyde Indskriften, havde kunnet faa nogen Mening ud af den.

Professor Arup sagde da, at jeg just var hos ham, og at jeg havde kunnet læse Indskriften. Man bad mig da straks komme ud paa Nationalmusæet og nærmere forklare min Tydning. Jeg tog derud, og for en lille Flok af Musæets Mænd gennemgik jeg Indskriften.

Musæets daværende Direktør, Hr. Macheprang, sagde om min Tydning, at den saa meget troværdig ud, men føjede til: Alligevel haaber jeg, at De ikke har Ret i deres Tolkning; for ellers vælter De hele vor Opstilling af Middelaldergenstande. Vi anser nemlig de Bogstavtyper, som findes i Indskriften, for at være et Par Hundrede Aar ældre end Erik Menveds Tid, og hvor vi finder dem paa Genstande, tager

vi dem som Bevis paa, at disse stammer fra ca. 1100 og ikke fra ca. 1300.

Imidlertid interesserede Sagen ham saa meget, at han opfordrede mig til at aflægge Besøg paa det kgl. Bibliotek og der se paa Facsimiler og bad dem straks fremlægge saadanne Ting, som man mente kunde være mig til Nytte ved en Undersøgelse af saa gamle Bogstavformer.

Jeg gik saa over paa Biblioteket. Af det meget, som var fremlagt til mig, fik jeg just ikke noget stort Udbytte. Mere Betydning fik det, at Historikeren Frk. Ellen Jørgensen var til Stede og viste stor Interesse for min Tolkning. Hun bemærkede, at meget vilde afhænge af, om jeg kunde finde Beviser for, hvilken Betydning Ordet pila havde i Middelalderlatin. Dette gav Anledning til, at jeg i den følgende Tid, naar jeg læste latinske Værker — fra Oldtiden eller Middelalderen — lagde nøje Mærke til om dette Ord forekom, og til dets Brug og Betydning. Jeg fandt da, at det i den romerske Kejsertid saa godt som altid betød »en Række Buer, baaret af Piller«, hvad enten det saa drejede sig om de i Rom saa kendte Buegange eller om Bygninger, baaret af Buerækker. Selv Semiramis hængende Haver i Babylon siges af en romersk Forfatter at være anlagte paa saadanne Buerækker. Og sidst, men ikke mindst, fandt jeg, at man ogsaa havde anvendt saadanne Buerækker ved Anlæg af Skibsbroer fra Kysten ud i Havet og ved Villabygning fra Strandbredden ud over Vandet, hvad der faar Digteren Horvats til at udbryde, at nu vil Menneskene ikke længere nøjes med at bebygge Jorden; nu bebygger de ogsaa Havet. Springet herfra og til at anvende pillebaarne Buerækker til Broer over Vandløb er ikke stort. Fra

den egentlige Middelalder er Eksemplerne faa og angaar i Regelen større Bygninger. Men at Ordet stadig har været brugt om Bygninger, hvis Arkitektur var en Veksling (Rækker) af Piller og Bueblændinger, er sikkert. Herfra er Ordet gaaet over i Engelsk til i Almindelighed at betyde en Række sammenhørende (ensartede) Bygninger »a pile of buildings«, der ofte (ikke helt korrekt) oversættes paa Dansk ved »et Bygningskompleks«. Ordets Tilstedeværelse i Engelsk bærer for, at det hele Middelalderen igennem har været i Brug i samme Betydning i det dengang internationale Latin, og den Ændring i Betydning, der i Engelsk er foregaaet, er kun en lille Nuance.

Nogen Tid efter mit Besøg i København var Inspektør ved Nationalmusæet, Hr. Hugo Mathiessen, i Viborg, og ved selve Stenen gennemgik jeg da med ham Indskriften. Han anerkendte fuldt ud min Tydning og udtalte, at naar Indskriften her fremtraadte i Bogstavtyper fra en meget ældre Tid, saa maatte det formentlig skyldes, at Stenhuggeren, som havde indhugget Bogstaverne, til Forbillede for disse havde haft et Haandskrift af meget gammel Dato. De gamle Typer var altsaa — maaske ret tilfældigt — her bleven anvendt paa en Tid, da de ellers forlængst var gaaet af Brug og var bleven afløst af Typer af en noget anden Karakter.

Hr. Mathiessen anvendte senere (1929) min Tolkning af Indskriften i et Foredrag ved Hjemstavnsugen i Viborg (1.—6. August 1929) om Vejsporene ved Løvelbro, trykt i »Bogen om Hjemstavnsugen«, Side 242 (med Billede af Stenen); ligesom han ogsaa i sin Bog »Viborgs Veje«, Side 171, Note 28, har *gengivet Tydningen*.

I de næsten 15 Aar, der er gaaet siden Fundet, har jeg ikke ellers beskæftiget mig med denne Indskrift eller tænkt, at dens Ejendommeligheder nogen Sinde skulde finde deres Forklaring. Men Skæbnen har villet, at jeg just nu er bleven tvunget til igen at tage Spørgsmaalet op, og dette har meget hurtigt ført til, at saavel Indskriftens Tolkning som alle dens Ejendommeligheder nu ligger fuldt opklaret, og at Tolkningens Rigtighed uomtvivelig er bevist, og tillige har det vist sig, at denne Indskrift har en historisk Betydning, der rækker langt videre end til det Faktum, at Erik Menved har ladet den gamle Bro af hugne Sten bygge over Skals Aa.

At dette Resultat er vundet, er gaaet saaledes til:

Fra en Videnskabsmand, hvis Navn jeg ikke her skal nævne, modtog Formanden for »Historisk Samfund for Viborg Amt« for et Par Maaneder siden et Manuskript til Optagelse i Samfundets Aarvog »Fra Viborg Amt«. Manuskriptet indeholdt en Artikel, hvori det klart skulde bevises, at »hverken (min) Tolkning eller Datering (af Løvelbroindskriften) kan være rigtig«. Da Artiklen jo maatte berøre mig personlig, fandt Formanden det rigtigst at lade mig se Manuskriptet for eventuelt at imødegaa Artiklen eller knytte Bemærkninger dertil. Det var nu den 5' April 1940, at jeg modtog Manuskriptet. Jeg maa sige, at denne Artikel hensatte mig i den højeste Forbauselse. Den var skrevet paa Grundlag af et Fotografi af Indskriften, og Følgen var, at Skygger paa Fotografiet fra Ujævnheder i Stenens Overflade var læst med som Dele af Bogstaver, og medens, som før sagt, ikke et eneste Bogstav paa Stenen er utydeligt eller vanskeligt at læse — hvad enhver ved Selvsyn kan forvise

sig om — saa havde Forfatteren faaet noget helt andet — andre Tegn — ud af sin Læsning end dem, der virkelig staar paa Stenen.

Endvidere var min Læsning af Indskriften ikke gengivet korrekt; men hvad der forbausede allermest, var den Maade, hvorpaa Forfatteren havde behandlet det latinske Sprog. Han havde for at forklare Indskriften selv »lavet« et latinsk Ord, og et andet havde han komplet misforstaaet, idet han ikke kender dets rigtige Stavemaade. Og til den af ham saaledes konstruerede latinske Tekst, har han leveret en Oversættelse, der levende minder om Per Degns Oversættelse i »Erasmus Montanus« af: Die Veneris Hafnia domum profecturus sum (Paa Fredag rejser jeg hjem fra København): Der er profecto kommen en Hob Moscovitter (Russer) til København.

En Artikel af den Beskaffenhed er det selvfølgelig aldeles unyttigt at imødegaa. Men den havde den Virkning, at jeg igen tog Indskriften for mig, og i Løbet af urimelig kort Tid havde ræsonneret mig frem til den rigtige Løsning og til en fyldestgørende Forklaring paa alle dens Ejendommeligheder.

Blandt disse var bl. a. Indskriftens Ordstilling:

Den regelmæssige latinske Ordstilling vilde være: In tempore Petri Ericus rex istam pilam erexit; men paa Stenen staar: In Petri tempore Ericus rex istam erexit pilam.

Dansk Ordstilling:

I Peders Tid rejste Erik Konge denne Buerække.

Petri tempore og *erexit pilam* kunde være en bevidst Efterligning af dansk Ordstilling, men hvorfor saa skrive *istam erexit pilam* i Stedet for *erexit istam*

pilam. Tanken om en Efterligning af Dansk maatte opgives.

En anden tænkelig Grund til den anvendte Ordstilling kunde kun være, at Indskriften var formet som et Epigram¹⁾, det vil her sige i Versform. Saa danne Indskrifter kendes i Mængde fra den græske og romerske Oldtid, og de florerede helt ned mod Folkevandringstiden og endnu langt senere. Jeg prøvede med alle de mange kendte klassiske (græske og latinske) Versformer, som bygger paa en rytmisk Vekslen af *lange* og *korte* Stavelser, men ingen af alle disse Versformer vilde passe til Løvelbroindskriftens Tekst.

Men under Arbejdet hermed slog det mig, at Teksten havde Rækker af jambiske²⁾ Fødder, naar man vurderede Stavelserne — ikke efter Længde, men efter Betoning. Med andre Ord, skønt Sproget var Latin, havde Indskriftens Forfatter muligvis dannet et Epigram efter nyere Sprogs Mønster ved rytmisk Vekslen mellem ubetonede og betonede Stavelser.

Og straks som denne Tanke var fareet mig gennem Hovedet, afslørede Indskriften sig som et formfuldendt Niebelungevers:

— — — — —
 In Petri tempore Ericus³⁾ rex ist erexit pilam.

Til Sammenligning:

— — — — —
 De vare syv og syvsindsti, der de drog ud fra Halde.

¹ Epigram (Græsk) betyder Indskrift (i Regelen versificeret).

² Versfoden, en Jambe, bestaar i de klassiske Sprog af en *kort* og en *lang* Stavelse, i de nyere Sprog af en *ubetonet* og en *betonet* Stavelse, f. Eks.:

— — — — —
 I Østen stiger Solen op (4 Jamber).

³ Naar i de klassiske Sprog et Ord ender med en Selvlyd og næste Ord begynder med en Selvlyd, bortfalder Endeselvlyden i det første Ord. — Her skal altsaa læses tempor Ericus.

Dermed var Sfinxens Gaade løst. Nu bliver alle Indskriftens Ejendommeligheder os let forklarlige. Ordstillingen maa indrettes efter Rytmens Behov; derfor en Ordstilling, der hverken passer for Latin eller Dansk. De som anden Linie med smaa Bogstaver indskudte Ord faar denne knebne Plads, *fordi de ikke hører med til Epigrammet*; men de er dog nødvendige for at angive, hvad det er for en »P«, der er Tale om.

Der er tydeligt nok fra først af gjort Plads til dem, idet Bogstaverne i øverste Linie er trukket lidt til Vejrs. Ejetaldsendelsen »i efter P er trukket ned i anden Linie umiddelbart ved P's Hovedstav for at vise, at de følgende Bogstaver u sec skal høre til P(etr) i, selv om de ikke læses med i Epigrammet. Mangelen paa Adskillelse af Ordene, navnlig i sidste Linie, maa forklares ved Pladsmangel — ligesom Udeladelsen af Endelsen — am efter ist^s skyldes samme Aarsag, men er dog ogsaa let forklarlig ved, at denne Endelse her er stum. I det hele maa det bemærkes, at rytmisk formede Linier har det Fortrin fremfor almindelig Prosa, at Betoningen af sig selv falder, hvor den skal, og derved letter Forstaaelsen. De almindelige Hjælpe- midler som Ordadskillelse og fulde Endelser er derfor her mindre nødvendige.

Hvad Indskriftens Anordning paa Stenen ellers angaar, da er den klart nok bestemt af, at Kongenavnet *Ericus* skulde fremtræde særlig tydeligt *midt* paa Stenen (se Billedet!) og dette Hensyn har da nødvendig- gjort de anvendte Forkortelser og Sammendragninger.

Krumtegnet ¹ (Koronis) er velkendt fra Græsk, hvor det staar over et Ord for at betegne, at der er noget uregelmæssigt *inde i Ordet*. Klædningen, f. Eks., hedder paa Græsk *to himation* (das Kleid), men skrives

undertiden i eet Ord thoimation. Man kan se, at Tegn⁾et er brugt her i Indskriften paa nogenlunde samme Maade, idet det her betegner Udeladelse af Bogstaver P(etr)i og ere(xi)t inde i de paagældende Ord.

I det hele skal vi se, at Indskriften ved flere af sine Ejendommeligheder og sin Form peger stærkt mod Sydøst, mod Østrig og Konstantinopel. Jeg har den Tro, at det er i den Retning, man skal søge for at finde dens Forbillede, og ikke i Retning af Irsk- Angelsaksisk. Ved Opdagelsen af, at dens Form er Epigrammets, bringes saa mange Ting til at falde i Traad, saa det maa betragtes som uomstødelig godtgjort, at dens Kong Erik er Erik Menved.

Den specielt tyske Versform Niebelungeverset kendes næppe længere tilbage i Tiden end noget efter Aar 1200. Ved den Tid omtrent er det vældige Niebelungedigt bleven til, rimeligvis samlet og sammenarbejdet af mange ældre Heltedigte af helt andre Versformer.

De ældste kendte tyske Heltedigte, Hildebrandtsdigtet f. Eks., var byggede efter de gamle fællesgermanske Versregler, der brugte Alliteration (Rim ved Hjælp af betonedes Ords Forbogstaver) til at binde Linieparrene sammen, saadan som vi ogsaa kender det fra Eddadigtene. Niebelungenlied og andre Heltedigte i samme Form havde i Tyskland sin Blomstrings-tid i Slutningen af det 13' og Begyndelsen af det 14' Aarhundrede; det vil sige, netop i Erik Menveds Tid, og de beherskede da saa at sige hele den tyske Digtning og fandt samtidig Vej ind i den danske Folkevise, der ellers havde sin egen særegne Form. Direkte fra Niebelungedigtets Sagnkreds har vi som danske

Folkeviser »Sivald Snarensvend«, »Sivald og Brynhild«, »Frændehævn« og »Grimhilds Hævn« og beslægtet med dem den ovenfor citerede »De vare syv og syv« sindsti... om Kong Dietrik og hans Kæmper. Naar vi nu husker, at Erik Menved i Perioden 1300—1315 søger at underkaste sig hele Nordtyskland langs Østersøen, der dengang var opløst i en Mængde smaa Fyrstendømmer, og virkelig opnaar at faa sin Lenshøjhed anerkendt af de fleste af disse Smaafyrster, som han ofte vandt ved den Rundhaandethed og Pragt, med hvilken han optraadte, og for hvem han lavede store Fester med Ridderspil og Sangere, der dels skulde forherlige selve Turneringerne ved at digte om dem, dels skulde foredrage de højt skattede Heltedigte, kan det ikke undre, at Vers — maaske rene Citater — af disse Digte med de nødvendige Forandringer kunde finde Anvendelse som Epigrammer herhjemme i hans eget Land. At i hvert Fald *Formen* for Epigrammet paa Løvelbrostenen stammer dernedefra, er udenfor al Tvivl, og sandsynligvis har det haft et lignende Epigram dernede til Mønster.

Og hvad Bogstavformerne angaar, saa anser jeg det absolut ikke for udelukket, at man ved nøjere Undersøgelse vil finde samtlige de Typer, der er anvendt paa Stenen, i middelhøjtyske Manuskripter fra det 13' Aarhundrede. Det er kun et Faatal af Facsimiler af den Art, som jeg personlig har set, men dog nok til, at jeg i dem som Initialer har fundet Indskriftens Bogstavtyper med Undtagelse af 2 (to!). Man maa i denne Forbindelse huske, at Niebelungedigtets Hjemland er Østrig eller Sydøsttyskland. Mod den Kant maa man altsaa rette sit Blik, hvis man skal vente at finde de Typer, man søger.

FUNDETS BETYDNING.

Indskriftens Betydning ligger saa langt fra alene deri, at den fortæller os, hvem der har bygget Kvaerdestensbroen over Skals Aa. At vi er i Stand til at datere den saa at sige til et bestemt Aar, er af endnu større historisk Værdi. I Aaret 1313 — fortæller Ribe-aarbogen — byggede Erik Menved en Borg i Viborg, ved hvilket Arbejde ogsaa Kampesten spillede en stor Rolle. Det er naturligt at sætte dette Borgbyggeri og Brobyggeriet i meget nær Forbindelse med hinanden om ikke just som sket samme Aar saa dog i hinanden nær paafølgende Aar. Vi faar derved en Datering af Indskriften som saa at sige er enestaaende for den Slags historiske Dokumenter, og dette Fortidsmindesmærke kan derfor blive et solidt Udgangspunkt for Sammenligninger og Studier i mange Retninger baade frem og tilbage i Tiden fra 1313. Skulde den saa end kuldkaste ældre Teorier, maa dette ogsaa regnes for en Gevinst; for i Videnskaben maa fremfor alt Ordet: »lad falde, hvad ikke kan staa« gælde, hvis der skal vindes nogen Fremgang, og dette ikke mindre i den historiske end i enhver anden Videnskab.

For Arkitekturens og for Literaturens (Folkevisens) Historie kan Dateringen ogsaa være af Betydning. Vi ser, at Niebelungeversets Rytmer var kendt her i det Herrens Aar 1313, og endnu mere interessant er det at se, at man har opgivet det latinske Sprogs gamle Versformer og er gaaet over til at lægge Betoningen til Grund for Rytmedannelsen, selvom man brugte latinsk Sprog.

I et Tillæg til det store tyske Niebelungedigt: Die Klage (Klagesangen) fortælles det, at en Biskop Pilegrim har ladet en Mester Conrad nedskrive en latinsk Beretning om Begivenhederne i Niebelungedigtet.

Tyske Literaturhistorikere har paa Grundlag deraf udtalt den Formodning, at der ogsaa har eksisteret et Niebelungedigt paa Latin, hvorefter dog intetsomhelst er bevaret. Det vil sikkert interessere disse Literaturhistorikere at erfare, at der her paa Løvelbrostenen findes et Epigram paa *Latin* i Niebelungeversets Form. Mig bekendt har man ikke andetsteds set et Eksempel herpaa; men det er ofte paa den Slags Eksempler, man maa bygge sig en Forestilling om Fortidens Kulturforhold, om Aandslivets Udvikling og om Sæmmenspillet mellem Nationerne.

Erik Menveds Løvelbro har næppe staaet i særlig mange Aar. Allerede i Midten af det 16' Aarhundrede var den forsvundet og erstattet af en Træbro, der sædvanlig blev ødelagt, naar der var Fjender i Landet, og atter maatte opbygges, naar de var forsvundne, saaledes baade 1626 og 1660.

Jeg skylder her at oplyse, at Løvelbro muligvis ikke har været den eneste Kvaderstensbro, Erik Menved har ladet opføre. Ogsaa over Simsted Aa, ca. 15 km nordligere, skal der have været en lignende, dog kun med een Strømpille. Og nede i Sydsjælland (Næstved – Vordingborgegnen) er der nok ogsaa fundet en Sten med Indskrift ved en Bro. I Aarene mellem 1887 og 1897 færdedes jeg hyppigt dernede, og jeg husker tydeligt, at jeg engang i et Næstveds eller Vordingborgblad læste om et saadant Fund, samt at en theologisk Kandidat havde tydet Indskriften derhen, at Broen skulde være bygget af en Biskop. Bladmeddelelsen maa sikkert kunne genfindes, hvis nogen havde Interesse derfor og Taalmodighed nok til at gennemlede f. Eks. Vordingborgbladene for de paagældende Aar.

Viborg, den 8. April 1940.

J. C. Hansen.